

УДК 343.13

Вікторія Леонідівна ДАВИДЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8175-7026>

ОСОБЛИВОСТІ ЮВЕНІАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ

Неповнолітні становлять вікову групу дітей, які перебувають у періоді психофізіологічного та соціального зростання, якому притаманне ролеве експериментування. Інколи через відсутність життєвого досвіду, неспроможність правильно й адекватно оцінити ситуацію, в якій опинився підліток, він вступає у конфлікт зі законом. Тому, зважаючи, на характер учиненого правопорушення, каральний вплив має бути геть інший, ніж той, що застосовують до дорослих. Це пов'язано з тим, що вчиняючи злочин, вони не повністю усвідомлюють суспільну небезпеку свого діяння та його наслідки. Також окремо для неповнолітніх виділено спеціальну систему виправних заходів, що дозволяє досягнути їхнього виправлення та ресоціалізації за допомогою системи заходів відмінних від дорослих, оскільки у ситуації з неповнолітніми існує потреба не тільки повернути їх до суспільно корисного життя та право слухняної поведінки, а й забезпечити уникнення рецидивної злочинності неповнолітніх у майбутньому [1, с. 244].

Зміна антисуспільних настанов свідомості з метою реабілітації та реінтеграції неповнолітніх, які вчинили правопорушення здійснюється шляхом ефективного функціонування системи пробації.

Сутність пробації полягає в запровадженні кола обмежень та обов'язків, що накладаються судом на правопорушника з метою його соціальної реабілітації. Відповідно до статті 2 Закону України «Про пробацію» це система наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовуються до засуджених за рішенням суду та відповідно до закону, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, і забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [2].

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про пробацію» пробація щодо неповнолітніх – це пробація стосовно осіб віком від 14 до 18 років.

Крім загальних наглядових заходів, у рамках соціально-виховної роботи, уповноважені органи з питань пробації додатково забезпечують:

- реалізацію заходів у рамках соціально-виховної роботи спільно з органами і службами у справах дітей спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень;

- залучення неповнолітніх до навчання та здобуття ними повної загальної середньої освіти;

- залучення до соціально-виховної роботи батьків або законних представників, якщо виникає така потреба;

- обмеження спілкування з дорослими суб'єктами пробації шляхом встановлення окремих днів відвідування для неповнолітніх та повнолітніх суб'єктів пробації (у підрозділах, де на обліку перебувають обидві категорії);

- використання в роботі програм, методик та інструментів, призначених для неповнолітніх.

Уповноважені органи з питань пробації використовують такі інструменти для роботи з неповнолітніми суб'єктами пробації:

- оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення неповнолітніми (наказ Міністерства юстиції України від 03.12.2018 № 3787/5);

- пробаційні програми «Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин» (наказ Міністерства юстиції України від 11.06.2018 р. № 1797/5);

- пробаційна програма «Формування життєвих навичок» (наказ Міністерства юстиції України від 23.10.2019 р. № 3235/5).

Законодавчо установлені додаткові вимоги до досудової доповіді відносно обвинуваченого неповнолітнього, а саме зазначення інформації про вплив криміногенних факторів на поведінку неповнолітньої особи, а також рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику повторного вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень.

Підтримка психологічного стану дітей, які опинилися в конфлікті із законом, - дуже важлива місія, яка просувається Міністерством юстиції України. Впроваджено національну модель ювенальної пробації. В 14 містах (Дніпро, Кривий Ріг, Маріуполь, Житомир, Запоріжжя, Мелітополь, Київ, Кропивницький, Львів, Миколаїв, Одеса, Полтава, Рівне, Харків) функціонують сектори ювенальної пробації, 9 з яких (Дніпро, Маріуполь, Житомир, Мелітополь, Київ, Львів, Миколаїв, Одеса, Харків). Підлітки мають доступ до більш розширеного спектру актуальних послуг, можливість ресоціалізації шляхом засвоєння загальноприйнятих норм і правил поведінки під час спілкування зі своїми однолітками. Крім того, за підтримки фахівців та психологів, можна дізнатися першочергову причину дій підлітків, допомогти їм соціально адаптуватися.

Сектори ювенальної пробації розташовані в окремих приміщеннях та у більшості з них наявні кімнати для групових та індивідуальних занять з неповнолітніми, в яких проводяться консультації психолога сектору, пробаційні програми, культурно-масові та інші заходи спрямовані на профілактику правопорушень та досягнення цілей пробації. Діяльність секторів спрямована на реалізацію пробації щодо неповнолітніх, у ході здійснення якої виключено контакти із повнолітніми правопорушниками.

Така модель ювенальної пробації спрямована на отримання позитивних результатів у виді значно нижчого рівня рецидивної злочинності серед неповнолітніх.

Список бібліографічних посилань:

1. Матвеева Ю.О., Конопацька О.М. Особливості пробаційної роботи з неповнолітніми (зарубіжний досвід). *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 1. С. 244-249.
2. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>